

Asikkalan kunta, kaavoitus
kirjaamo@asikkala.fi

Viite: Lausuntopyyntö 16.9.2024

Asia: Ruotsalaisen rantaosayleiskaava ehdotusvaihe, Asikkala

Kaavoitettavaan alueeseen kuuluu Asikkalan kunnan Ruotsalaisen vesistöalueet sekä rantavyöhyke noin 100-200 metrin laajuisena. Alue sijoittuu Vääksyn ja Heinolan taajamien väliin. Kaava-alueen pinta-ala on noin 70 neliökilometriä, josta rantaviivaa on noin 180 km. Kaava laaditaan oikeusvaikutteisena rantaosayleiskaavana, joka mahdollistaa kaavassa osoitetun rakennuspaikan rakentamisen suoraan rakennusluvalla ilman poikkeamislupaa (MRL 72 §). Kaavalla on osoitettu uusia rakennuspaikkoja 112 kpl.

Lahden museot/ Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo lausuu ehdotusvaiheen materiaalista asiasta pyydettyä seuraavaa.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Kaavahankkeeseen liittyvänä selvityksenä suunnittelun alueen muinaisjäännökset inventoitiin vuosina 2012 ja 2023 (*H. Poutiainen 2023: Asikkala. Ruotsalaisen rantayleiskaava-alueen muinaisjäännösinventointi; J. Soisalo & T.-T. Kaivo 2023: Asikkala. Ruotsalainen rantaosayleiskaavan muinaisjäännösinventoinnin 2012 täydennysinventointi*). Tämän jälkeen museo on tarkastanut alueelta tehtyjä löytöilmoituksia ja kahden aiemmin inventoidun kohteen muinaisjäännöstatuksen, minkä myötä tiedot alueen muinaisjäännöksistä ovat jonkin verran muuttuneet. Kaava-aineistoa on täydennettävä seuraavasti:

- 1) Kaava-kartalle on lisättävä siitä puuttuvat kohteet muinaisjäännösrekisterin tietojen mukaisesti:
 - a) Talasniemi 1000047785 (sm)
 - b) Riihilahti 1000023902 (s)
 - c) Rauvala 1000023897 (s)
 - d) Ropioissaari 1000007185 (s)
- 2) Kaavakartassa on merkitty muinaisjäännösrekisterin kohteet *Kärsävuori* 1000030492 ja *Kärsävuori 2* 1000030493 samalla indeksinumerolla (SM/58). *Kärsävuori 2:n* merkintä on syytä korjata muotoon SM/59.
- 3) Kaavakartassa asemakaavoitetuilla alueilla sijaitsevat muinaisjäännökset on syytä jättää kaavakartalta pois ko. kaavamääräyksen tietojen mukaisesti. Tai sitten kyseisille

alueille on sisällytettävä kaikki niillä sijaitsevat kohteet. Nyt kohteista osa on merkitty ja osa ei.

- 4) Kaavamääräysten kohdan *Muu kulttuuriperintökohde* otsikko on syytä muuttaa muotoon *Muu muinaismuistokohde / mahdollinen muinaisjäänös*, jolloin se sisältää myös alueen mahdolliset muinaisjäänökset.
- 5) Kaavaselostukseen on lisättävä kohta/liite, jonka alle yksilöidään (esimerkiksi taulukon avulla) suunnittelualueella sijaitsevat suojellut kohteet kaavakarttaan merkittyjen indeksinumeroiden mukaisesti. Luettelosta on käytävä ilmi kohteiden tarkemmat tiedot muinaisjäänösrekisterin tietojen mukaisesti (mj-rekisterin tunnus, tyyppi, ajoitus ja suojelustatus). Kaavamääräyksissä viitatus liitteet 6 ja 17 (vuoden 2012 inventointiraportti ja viitasammakkoselvitys) ovat tähän tarkoitukseen epäselviä, vaillinaisia ja harhaanjohtavia.
- 6) Osallistumis- ja arviointisuunnitelman kohta 6.1. *Käytettävissä olevat selvitykset* on saatettava ajan tasalle. Siihen on syytä lisätä tiedot vuonna 2023 suoritetusta täydennysinventoinnista sekä vuonna 2024 museon suorittamasta Rantalanniemen tarkastuksesta (raportti on toimitettu kaavoittajalle), jonka myötä vuosien 2012 ja 2023 inventointien raporteissa annettuja tietoja on muutettu. Lisäksi samasta kohdasta on syytä ottaa pois kohta - *Muinaisjäänösrekisteri / Museovirasto*. Kyseessä ei ole selvitys eikä muinaisjäänöstietojen tarkistaminen ko. aineistosta vastaa varsinaista muinaisjäänösselvitystä.

Museolla ei ole muuta huomautettavaa arkeologisen kulttuuriperinnön osalta.

Rakennettu kulttuuriperintö ja maisema

Suunnittelualueen länsi/luoteisosa on kokonaisuudessaan valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueita *"Etelä-Päijänteen kulttuuri- ja harjusaarimaisemat"* (VAMA 2021). Samalle alueelle sijoittuu myös maakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä ja maisema-alueita: *Kalkkisten koski ja kanava, Kalkkisten kylän kulttuurimaisema, Kymenvirran maisema-alue sekä Särkisyrjän maisema-alue* (Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014). Arvoalueet on tunnistettu kaava-asiakirjoissa ja merkitty kaavakartalle. Museo huomauttaa, että päivitetty inventointi maakunnallisesti arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön (MARY2) osalta on valmistunut ja käytettävissä.

Kaavan valmisteluvaiheeseen antamassaan lausunnossa (29.9.2023) museo on todennut, että rantaosayleiskaavaa varten laadittua rakennetun kulttuuriympäristön selvitystä tulee täydentää kohteiden ja niiden arvojen tarkemmalla kuvauksella mahdollistamaan kaavamääräysten kohdistamista ja sisältöä. Selvityksen ja kaavaselostuksen selkeyteen ja kaavamääräysten yksiselitteisyyteen on kehoitettu kiinnittämään huomiota. Kohteiden nykytila on pyydetty havainnollistamaan sekä tarkastamaan alueet, joihin kaavaluonnoksessa on mahdollistettu rakentaminen ja joissa mahdollisesti on merkittävää rakennuskantaa.

Valmisteluvaiheen jälkeen on pidetty kaksi työneuvottelua museon ja konsultin kesken, joista toiseen osallistui myös kunnan kaavoituspäällikkö. Museo on kokouksissa todennut, että rakennettua kulttuuriympäristöä koskeva selvitys tulee kohdentaa alueille, joille kaavassa osoitetaan muuttuvaa maankäyttöä ja joilla on potentiaalisia arvokohteita tai arvoalueita. Tällaisia alueita ovat esim. Rantalanniemi, Inkerinniemi, Oriinkärki, Taipaleenlahti ja Rantahaanmäki. Selvitykseen on pyydetty tuomaan tarkemmin esiin alueet, jotka ovat kriittisiä rakennetun kulttuuriympäristön osalta sekä miten nämä huomioidaan kaavassa. Kohteiden tilanne on pyydetty selvittämään ja tallentamaan valokuvin. Museon näkemyksen mukaan Kalkkisten meijeri, lisakkilan kartano, Uittoyhdistyksen talo sekä mahdolliset muut kohteet esim. kanavan ympäristössä ovat olleet potentiaalisia suojelukohteita.

Selvitystä on täydennetty kriittisten arvoalueiden osalta, joiksi on ehdotusvaiheessa määritelty seuraavat: Kalkkisten kylä ja kanava, Rantalanniemi, Inkerinniemi, Oriinkärki, Luotoniemi sekä Huonopohjanvuori-Kotkaniemi. Viimeisenä mainittu alue on jo valmiiksi tiiveimmin rakennettu, eikä sen ympäristöön ole osoitettu uudisrakentamista. Kuitenkin kaavakartalle on osoitettu iso alue merkinnällä RA/k, joka mahdollistaa alueen merkittävän muutoksen. Kaavamääräyksessä tulee alueen arvot huomioida paremmin. Rantahaan luonnosvaiheen viisi rakennuspaikkaa on pienennetty ehdotusvaiheessa neljään, ja myös rakennusoikeutta on pienennetty maisemallisten vaikutusten minimoimiseksi. Rantalanniemen mitoitusta on luonnosvaiheesta pienennetty, jolloin rakennuspaikkojen määrä on vähentynyt kahdeksasta kuuteen. Myös Oriinkärjen osalta mitoitusta on pienennetty, jolloin rakennuspaikkojen määrä ei ole pienentynyt, mutta kolmen rakennuspaikan kaavamerkintä on muuttunut RA:sta RA-1:ksi. Kalkkisten kanavan osalta kaavamerkinnät ovat puutteelliset ja epäselvät.

Inkerinniemen osalta todetaan, että kohteella ei katsota sen kunnan vuoksi olevan sellaisia kulttuurihistoriallisia arvoja, että kohteelle olisi tarpeen osoittaa erityistä suojelumerkintää. Selvityksestä puuttuu tieto, miten tai kenen toimesta kohteen kunto on määritelty. Huvilan

läheisyyteen sijoittuvien uusien lomarakennuspaikkojen kaavamääräys RA-1/s on katsottu riittäväksi turvaamaan alueen maisemalliset arvot. Suojelumerkinnän (sr) ovat saaneet Hopeavaara, Iisakkila, Mäntyniemi, Kauppias Tuomisen talo, Uittoyhdistyksen talo sekä Kalkkisten merijeri. Museo huomauttaa, että suojelumerkintöjen tulee perustua riittävään tietoon kohteesta.

Kulttuuriympäristöselvityksen lähteinä ovat toimineet aiemmat inventoinnit, kartta- ja muut lähteet, rakennusrekisteri sekä maastokäynnit. Selvityksen mukaan tunnistettujen potentiaalisten arvokohteiden määrä on suuri (yli 200 rakennusta), eikä näiden tarkempi inventoiminen ole ollut realistista kaavan tarkoitukseen nähden. Tämän vuoksi kaavaan on jätetty varsinaisten suojelumerkintöjen (sr) lisäksi säilyttämiseen suosittelevia merkintöjä (ku), ja näiden kohteiden arvot tulee selvittää tarkemmin ennen toimenpiteisiin ryhtymistä. Edellä mainittujen kohteiden osalta kaavamääräykseksi on kokouksessa sovittu seuraavaa:

”Mahdollinen rakennusperintökohde. Kohteen mahdolliset kulttuurihistorialliset arvot tulee selvittää yhteistyössä museoviranomaisen kanssa ennen kohteeseen kohdistuvia merkittäviä muutostöitä.”

Ehdotusvaiheessa merkinnän ku kaavamääräyksessä on maininta, että ”rakennuksen ja sen ympäristön alkuperäisiä ominaispiirteitä tulee pyrkiä vaalia ja säilyttää”. selvityksestä tai muusta aineistosta ei kuitenkaan käy ilmi, mitkä ovat ne ominaispiirteet, mihin määräys kohdistuu. Ku-merkinnän saaneista kohteista ei kaava-aineistossa ole muita tietoja kuin luettelo, jonka pohjalta on hankalaa määritellä, miksi kohde on valittu. Kun kohteiden arvot eivät ole tiedossa, jää vaikutusten arviointi puutteelliseksi.

Kaavamääräyksiä tulee vielä tarkistaa ja yhtenäistää. Loma-asuntoalueita koskevien merkintöjen (RA, RA-1, RA-2, RA-3, RA-4) määräykseen sisältyy 5 pykälää, jotka ohjaavat rakentamista. Harkittavaksi tulee vielä, sallitaanko alueelle pengerryksiä tai tukimuureja, tai tuleeko määräystä puuston säilyttämistä rantavyöhykkeellä tiukentaa. Alue merkinnän /s -määräykseen sisältyy määräys, jonka mukaan uudisrakentamisen tulee sopeutua ympäristöön. Museo pitää tarkoituksenmukaisempana, jos määräys ohjaa rakentamisen sopeutumaan myös **maisemaan**. Rakennuspaikkoja Ma-1-alueen osalta museo suosittelee täydennettäviksi valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen määräystä nimeämällä sen: ”Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (YM/70/2021) kohdenimellä *Etelä-Päijänteen kulttuuri- ja harjusaarimaiset* ja täydentämällä määräystä huomiolla, että *alueen kulttuurihistoriallisesti arvokas*

maisemakokonaisuus tulee säilyttää. Kulttuurimaisemaan tai rakennettuun kulttuuriympäristöön merkittävästi vaikuttavista hankkeista on kuultava museoviranomaisia.” Vastaavasti maakunnallisesti arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön tai maisema-alueen nimi tulee kirjoittaa auki määräysosaan. Sr ja ku-kohteiden kaavamääräys on hyvä muuttaa muotoon: Kohteisiin liittyvissä toimenpiteissä tulee olla yhteydessä museoviranomaiseen.

Selvityksessä on keskitytty tarkastelemaan ennen vuotta 1960 toteutettuja rakennuksia ja alueita. Edelleen epäselväksi jää, onko tätä nuoremman rakennuskannan kohteita, rakenteita ja niiden arvoja tunnistettu riittäväällä tavalla. Selvityksen kohdelistassa mahdollisiksi arvokohteiksi tunnistettujen numeroitujen kohteiden osalta niihin sisältyvät arvot ovat edelleen avaamatta.

Kulttuuriympäristöselvityksen perusteella jää epäily, onko olemassa olevaa rakennettua ympäristöä ja sen arvoja riittävästi selvitetty ja kuvattu. Tämän vuoksi myös kaavan vaikutusten arviointi jää puutteelliseksi. Museo katsoo, että on syytä järjestää viranomaisneuvottelu liittyen museon esittämiin korjauksiin ja lisäyksiin, ennen kuin kaavaa voidaan viedä eteenpäin.

Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo

tutkimuspäällikkö Liisa Koskelainen

arkeologi Esko Tikkala

rakennustutkija Satu Taivaskallio

Tiedoksi: Museovirasto, Hämeen ELY-keskus